

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان

* حمیده میری خسروشاهی

** مریم فریدآقانی

چکیده

در اسفنجان شهرستان اسکو، در سی‌وششمین روز بهار، آیین قربانی با آداب و سنن خاصی برگزار می‌شود. ریشه‌های تاریخی این آیین به پیش از اسلام بازمی‌گردد و به نظر می‌رسد که شرایط اقلیمی حاکم بر منطقه، یعنی وجود بادهای شدید و زمین‌های زلزله‌خیز، در شکل‌گیری آن نقش داشته است. روایت‌های گوناگونی در خصوص دلایل و قدمت برگزاری این مراسم مطرح شده که یکی از آنها، نحوه ورود اسلام به منطقه است. اما وجود برخی نشانه‌های نمادین، ریشه‌های تاریخی این مراسم را با آیین‌های کهن مرتبط می‌سازد. مقاله حاضر می‌تواند دستمایه تولید یک برنامه مستند جذاب یا بخشی از صحنه‌های یک درام باشد.

کلیدواژه‌ها: آیین‌های قربانی، قربانی کردن، آیین قربانی سی و ششمین روز

بهار، آیین قربانی در اسفنجان، مناسک قربانی در اسفنجان

hamideh_miri@yahoo.com

mfaridagaie@gmail.com

* کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی و پژوهشگر

** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی و پژوهشگر

مقدمه

مناسک قربانی سی‌وششمین روز بهار در روستای اسفنجان از توابع شهرستان اسکو در آذربایجان شرقی، از آیین‌های موسمی (دوره زمانی خاص) است که احتمالاً در گذشته در مواجهه با بلایای طبیعی انجام می‌گرفته است. این آیین، یادآور رسمی دیرین از آیین‌های این دیار است که هنگام برخورد با دشواری‌های شرایط اقلیمی و به منظور کاهش خسارات ناشی از وقوع برخی حوادث طبیعی همچون وزش بادهای شدید، سیل و سرمازدگی اجرا می‌شد و امروزه نیز به عنوان یک آیین هنوز اجرا می‌شود. روایت‌های گوناگونی میان اهالی روستا در خصوص دلایل و قدمت برگزاری این مراسم نقل می‌شود. با توجه به نشانه‌های نمادین این آیین، به نظر می‌رسد که ریشه‌های تاریخی برگزاری چنین مراسمی با آیین‌های کهن در ارتباط بوده است.

دستیابی به «چرایی» برگزاری این مراسم بسیار دشوار می‌نماید، اما در مطالعه حاضر سعی شده است تا ویژگی‌های مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در روستای اسفنجان مورد واکاوی قرار گیرد.

این پژوهش از لحاظ بررسی موضوعی، نوعی قوم‌پژوهی است که طی آن پژوهشگران در میدان تحقیق (مراسم برگزاری آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در روستای اسفنجان)، ابعاد مختلف موضوع را مورد مشاهده قرار داده و سپس به توصیف و تحلیل جنبه‌های مختلف این آیین پرداخته‌اند. این مقاله در پاسخ به چگونگی برگزاری این آیین تنظیم شده است.

قربانی از منظر اسلام

قربانی کردن از آیین‌هایی است که در اغلب ادیان و مذاهب دنیا وجود دارد و همانند دیگر بخشش‌ها، آدمی را در برابر گذشت از مالکیت‌ها و صدق نیت می‌آزماید. سابقه قربانی در ادیان الهی، به پیش از زمان حضرت ابراهیم علیه السلام و قربانی کردن پسرش به فرمان پروردگار برمی‌گردد که در سوره صافات و آیات ۱۰۷-۱۰۲ بیان شده است. در اسلام دستیابی به رحمت و اسعه الهی، قرار گرفتن در زمره نیکوکاران و اهل احسان و بهره‌مندی از مغفرت الهی از آثاری است که خداوند برای این عمل خالص بندگان بیان کرده است. در واقع قربانی در اسلام، نشان‌دهنده صدق ادعای محبت، دوستی، عشق، شاهد دعوی تقوا و پرهیزگاری است. (دوستی، ۱۳۸۵: ۸ و ۵)

مفهوم قربانی در رویکردهای نظری

مردم‌شناسان قرون ۱۹ و ۲۰ میلادی طی پژوهش‌هایی درباره موضوع قربانی، به ارائه نظریه‌های متعددی در این زمینه پرداخته‌اند. از میان آنها می‌توان به تایلور، اسپنسر، رابرتسون اسمیت و جورج فریزر اشاره کرد. تایلور نخستین کسی است که در زمینه قربانی به طور جدی به بحث و تفحص پرداخته است. او این آیین را مشابه اهدا یا پیشکشی می‌داند که ممکن است برای ادای احترام به پادشاهی صورت گیرد و عنایتی به دنبال داشته باشد. او به طور کلی، قربانی را کشش طبیعی درون انسان تعریف می‌کند که تعهدی است بین او و آنچه در ذهنش به عنوان امری مقدس در نظر می‌گیرد. به نظر تایلور قربانی هدیه‌ای است که برای خدا در نظر گرفته می‌شود و دارای دو جنبه است؛ یک جنبه آن، ارزش و احترام و کرنشی است که با اهدا بیان

می‌شود و جنبه دیگر آن، محرومیت و بی‌نصیب شدن نیایش‌کننده از آن چیزی است که اهدا می‌کند. (لاجوردی و بهاری، ۱۳۸۹: ۹۴)

شیوه برگزاری آیین قربانی

مراسم قربانی روستای اسفنجان، همه ساله در سی‌وششمین روز بهار برگزار می‌شود. اگر سی‌وششمین روز بهار مصادف با روز پنج‌شنبه باشد، آیین قربانی را در آن روز برگزار می‌کنند و در غیر این صورت، در اولین پنجشنبه بعد از سی‌وششمین روز بهار، به این مراسم می‌پردازند.

مدتی قبل از روز برگزاری آیین قربانی، معتمدان محل در دو مسجد روستا (مسجد حضرت ابوالفضل علیه السلام و مسجد امام رضا علیه السلام) گرد هم می‌آیند تا درباره نحوه برگزاری و چگونگی اداره امور تصمیم‌گیری کنند. اولین مرحله برای اجرای این آیین، انتخاب افرادی از اهالی روستا (افراد مؤمن و معتمد) برای جمع‌آوری کمک‌های اهالی و خرید گاوی است که قرار است قربانی شود.

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۳۳

معتمدان افرادی را برای جمع کردن کمک‌های مردم در محله‌های روستا انتخاب می‌کنند. این افراد به مدت یک هفته، در دو نوبت صبح و بعدازظهر، در تمامی محله‌های روستا گشت می‌زنند و هر یک از اهالی، به اختیار خود مبلغی پول به آنها می‌دهد. اسامی افرادی که پول می‌دهند در دفتری نوشته می‌شود و به این ترتیب، هر کس با توجه به توان مالی و تمایل خود، می‌تواند در خرید گاو قربانی سهیم شود و هیچ‌گونه اجباری در مورد اصل و میزان مشارکت وجود ندارد.

پس از گردآوری کمک‌ها یکی از معتمدان برای خرید گاو قربانی برگزیده می‌شود. به طور معمول، گاوهای سالم و سرحالی را که داغ یا بریدگی بر روی گوش و دم و دیگر جاهای بدن نداشته باشند، برای قربانی کردن انتخاب می‌کنند. خرید گاو هم دو روز قبل از انجام مراسم انجام می‌شود. برای اجرای مراسم، صبح زود قبل از طلوع آفتاب، تعدادی از جوانان نیرومند گاو را مقابل مسجد حضرت ابوالفضل علیه السلام می‌برند و سپس با تلاوت

آیاتی از قرآن مجید از سوی یکی از قاریان نوجوان، مراسم آغاز می‌شود. پس از آن گاو قربانی را در تمامی محله‌های روستا می‌گردانند. برای این کار، ابتدا نمایندگان از مسجد محله بالا (یوخاری محله) با گرفتن افسار حیوان او را در محله خود می‌گردانند و با رسیدن به محدوده مسجد محله پایین (آشاغی محله) طناب به دست نماینده این محله داده می‌شود. در طول مسیر همواره افرادی به گروه همراهی‌کننده قربانی افزوده می‌شود.

در مراسم آیین قربانی، افرادی هم برای جمع‌آوری نذورات مأمور می‌شوند این افراد جزء معتمدان محل هستند. به طور معمول دو نفر و از هر محله یک نفر برای انجام این کار مسئول می‌شوند. آنها نذورات را جمع‌آوری و در کیسه‌ای می‌ریزند.

چنانچه فردی طی یک سال گذشته، از حادثه‌ای جان سالم به در برده باشد، یکی از مسئولیت‌های این مراسم، مانند جمع کردن نذورات و یا سایر کارها به شکرانه سلامت به عهده او گذاشته می‌شود.

در حین برگزاری مراسم، دو مدیحه‌سرا، خواندن دعا، صلوات و مرثیه را عهده‌دار می‌شوند. آنها در طول مسیر همراه اهالی از کوچه‌ها عبور می‌کنند و حین حرکت به همراه جمع، دعا می‌خوانند و صلوات می‌فرستند و در برخی مکان‌ها توقف می‌کنند و به مرثیه‌سرایی می‌پردازند.

زنان در این راهپیمایی شرکت ندارند و در دسته‌های چند نفری بر سر کوچه‌ها با ظرف‌هایی از خشکبار نظیر زردآلوی خشک، گردو، بادام و همچنین، میوه و انواع شکلات و آبنبات می‌ایستند و از گردآوردگان نذورات و همچنین راهپیمایان پذیرایی می‌کنند. گاه نیز به مدیحه‌سرایان پول می‌دهند تا مرثیه بخواند و برای نیتی که دارند دعا کند.

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۳۵

در این روز اکثر اهالی، به جز افراد بیمار و کهنسال بیرون از خانه هستند و

به نحوی در این مراسم مشارکت می‌کنند. حتی بیشتر اهالی اسفنجان نیز که مقیم روستا نیستند، برای شرکت در آیین قربانی به روستا می‌آیند.

پس از گرداندن قربانی در تمام روستا، مردم، به سوی قبرستان روستا

رهسپار می‌شوند. در آنجا، مداح برای اهل قبور مرثیه‌سرایی می‌کند و مردم، دعا و فاتحه می‌خوانند.

سپس به همراه قربانی به طرف بقعه «تیره‌سح»^۱ (tirasah) راه می‌افتند که بر تپه‌ای در نزدیکی روستا قرار دارد. برخی از افراد کهنسال با چهارپایان و یا خودرو به آنجا می‌روند. پس از رسیدن همگان به بقعه، قربانی را سه مرتبه دور آن بقعه و سنگ کنار آن می‌گردانند.

بعد از گرداندن قربانی به دور سنگ و بقعه تیره‌سح، از تپه پایین می‌روند و به سوی کوه قربانگاه حرکت می‌کنند. بین تپه تیره‌سح تا قربانگاه، حدود نیم‌ساعت فاصله است. افراد با تحمل ناهمواری راه، گاو را به پایین تپه می‌برند و همزمان با هدایت قربانی به سمت کوه قربانگاه، تعدادی از اهالی به همراه مداح به قربانگاه می‌روند تا مقدمات انجام این عمل را فراهم کنند.

۱. احتمال می‌رود تیره‌سنگ یا پیرسنگ باشد.

چند نفر ضمن مشخص کردن حصارکشی محل قربانی، کانالی را بین قربانگاه تا نشانگاه که فاصله‌ای به اندازه سی و شش گام است، حفر می‌کنند و سایرین به خواندن زیارت عاشورا، دعا و صلوات می‌پردازند.

قربانی باید در فاصله سی و شش قدمی از نشانگاه سر بریده شود؛ به این ترتیب، کانالی را در این فاصله حفر می‌کنند تا خون قربانی پس از بریده شدن سر در آن جاری شود. تعدادی از افراد تنومند به همراه قصاب، حیوان را برای سر بریدن آماده می‌کنند. کسی نباید گام بر روی کانالی بگذارد که بین قربانگاه تا نشانگاه کنده شده است. بعد از اینکه حیوان آماده ذبح شد، فرد مؤمنی از اهالی که از ریش سفیدان روستاست، با نام و یاد خدا و سلام و صلوات بر پیامبر ﷺ و خاندانش علیهم‌السلام، چاقو را بر گردن گاو می‌گذارد اما نمی‌برد. سپس چاقو را به دست قصاب می‌دهند تا حیوان را که رو به قبله خوابانده شده است، سر ببرد. خون حیوان در کانال کنده شده بین قربانگاه تا نشانگاه جاری می‌شود. بعد از رسیدن خون جاری شده به نشانگاه، افراد زیر لب «قبول اولدی» می‌گویند و آنگاه گوشت قربانی به روستا منتقل می‌شود و هر یک از شقه‌ها به یکی از مساجد محله پایین (آشاغی محله) و محله بالا (یوخاری محله) اختصاص می‌یابد.

در دو مسجد حضرت ابوالفضل و مسجد امام رضا علیه‌السلام، افرادی کار تقسیم و بسته‌بندی گوشت قربانی را برعهده می‌گیرند. آنها گوشت را تقسیم و در بسته‌هایی با وزن مساوی، بسته‌بندی می‌کنند و هر بسته را به یک خانه تحویل می‌دهند. گرفتن گوشت قربانی مشروط به سهم شدن در پول خرید قربانی نیست و کم یا زیاد بودن مبلغ نیز تأثیری در میزان دریافت گوشت ندارد؛ به تمامی اهالی به یک میزان گوشت قربانی تعلق می‌گیرد.

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۳۷

بعد از اینکه قربانی توزیع شد، هر خانواده اقدام به تهیه کوفته با گوشت آن می‌کند. هرچند این مقدار کافی نیست و باید مقداری دیگر گوشت به آن افزوده شود تا بتوانند به تعداد اعضای خانواده کوفته تهیه کنند، با این حال چون گوشت قربانی متبرک است به طور معمول برای شام همان شب مصرف می‌شود.

امروزه چون تعداد اهالی روستا نسبت به سابق زیادتر شده و گوشت یک گاو کافی نیست، یک یا دو گوساله دیگر را نیز بعد از برگزاری مراسم قربانی، مقابل یکی از مساجد روستا قربانی می‌کنند و گوشت آن را به گوشت قربانی اصلی (اؤکوز قربانی) اضافه می‌کنند تا برای تمام اهالی روستا کافی باشد. چنانچه گوشتی اضافه باشد، برای سایر اعضای خانواده که دیگر در روستا زندگی نمی‌کنند، در نظر می‌گیرند تا گوشت قربانی به همه اهالی مقیم و غیرمقیم روستا برسد.

ریشه‌های تاریخی آیین

آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در روستای اسفنجان، تنها به صورت شفاهی و سینه به سینه نقل شده و هیچ اثر مکتوب و مدونی درباره آن وجود ندارد. بنابراین تحلیل و قضاوت در مورد ماهیت اصیل این آیین، کاری تقریباً غیرممکن می‌نماید چراکه اساطیر در دوره‌های مختلف و تحت تأثیر شرایط و عوامل گوناگون، رنگ و چهره متفاوتی به خود می‌گیرند و به همین دلیل، دست یافتن به ریشه و مبدأ آنها بسی دشوار است.

آنچه امروز در حین برگزاری مراسم آیین قربانی در روستای اسفنجان مشاهده می‌شود، (مانند شروع مراسم با قرائت قرآن، اهمیت نقش مسجد در

برنامه‌ریزی و اجرای مراسم، مرثیه‌سرایی و نیز خواندن دعای توسل و زیارت عاشورا در بالای کوه قربانگاه و ... نشان از اعتقادات و باورهای مذهبی مردم این دیار دارد.

در اسلام، عمل قربانی رسمی متداول است. اما انگیزه اسلام از اجرای این رسم، متفاوت از انگیزه بسیاری از ادیان و اقوام است. قربانی در اسلام پیش از هر چیز، به دلیل یاد خدا مورد توجه است. هدف نهایی قربانی، قرب و نزدیکی به خداست که مرز میان ایمان و شرک را روشن می‌سازد. در اسلام از معبد، قربانگاه و کاهن خبری نیست و تأکید بر قربانی تنها برای تقرب، شکرگزاری و اطعام فقرا است.

عناصر فضایی آیین قربانی

میدان روستا: مرکز ثقل روستاست و تمام کوچه و پس‌کوچه‌های روستا به آن منتهی می‌شود. به همین دلیل نیز مکانی است که مراسم را از آنجا آغاز می‌کنند.

قنات عیدآوا: روستای اسفنجان علاوه بر این قنات، قنات‌های دیگری نیز دارد اما عیدآوا پرآب‌ترین آنهاست. قنات یاد شده در محله‌ای به همین نام (عیدآوا) قرار دارد که گاو قربانی را به آنجا می‌برند و با تشتی که از آب قنات پرکرده‌اند، حیوان را سیراب می‌کنند.

بقعه تیره‌سح: در بالای کوهی کم‌ارتفاع در جنوب روستا واقع شده است. نام کوه نیز منتسب به همین بقعه است که از زیارتگاه‌های مهم روستا محسوب می‌شود. مردم روستا معتقدند که برخی از اولاد امامان در این بقعه مدفون‌اند و به همین دلیل، به مناسبت‌های مختلف برای زیارت و ادای نذر و طلب حاجت

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۳۹

فصلنامه
شماره ۳۶ / بهار ۱۳۹۳

به آنجا می‌روند. مردم به هنگام اجرای آیین قربانی، حیوان را بالای کوه تیره‌سح می‌برند و دور بقعه طواف می‌دهند.

سنگ تیره‌سح: در ضلع جنوبی بقعه یاد شده، تخته‌سنگی بزرگ قرار دارد که دارای دو حفره، یکی بزرگ و دیگری کوچک است.

قوربان داغی: این مکان، کوه مقدسی است که در ضلع جنوب‌غربی روستا، در امتداد کوهی که بقعه تیره‌سح در آن واقع شده است، قرار دارد. مرحله پایانی مراسم قربانی روستا یعنی ذبح قربانی بر بالای این کوه انجام می‌شود.

نشانگاه: این مکان در قوربان‌داغی قرار دارد؛ جایی که تعدادی سنگ بر روی هم کپه شده‌اند و به باور مردم روستا، محل ناپدید شدن دختری را نشان می‌دهند. رسیدن خون گاو قربانی از طریق جوی حفر شده به این مکان، یکی از بخش‌های آیین قربانی است.

نقش شرایط اقلیمی در شکل‌گیری و تداوم آیین قربانی

آیین قربانی روستای اسفنجان در سی‌وششمین روز فصل بهار برگزار می‌شود. در بسیاری از نقاط ایران زمین، از جمله منطقه آذربایجان، بهار فصل برگزاری آیین‌هاست. دامداران «گوموشلی‌ننه» در ایلخچی، روز چهارم بهار، گله گوسفند و بز خود را به زیارتگاه گوموشلی‌ننه می‌برند تا هنگام سپیده‌دم (به منظور برکت‌دهی گله) از چشمه آب بنوشند. دامداران منطقه کلبر نیز در روز چهارم بهار در «آش پیشیرن دره‌سی» در دامنه کوه‌های سنگردوشی، مراسم کشتن خروس و ریختن خون آن بر روی گندم‌زار را برگزار می‌کنند. به همین ترتیب است روز چهل‌وپنجم بهار در سولدوز، اوسکورمه‌داشی و ... (رضایی، ۱۳۷۴: ۴۲)

طبق نظر تحلیل‌گران آیین‌ها و اسطوره‌های مردمی، طبیعت ملموس برای پیشینیان منبع الهام بوده و تأثیر بسیاری در شکل‌گیری چارچوب‌ها و ابعاد مختلف زندگی اقوام مختلف داشته است. برای مثال، اگر قومی در منطقه سردسیر زندگی می‌کرد، خورشید در زندگی او اهمیت اساسی می‌یافت، چراکه تنها با وجود خورشید می‌توانست احساس گرما و امنیت کند و برعکس، برای انسانی که در بیابان گرم و سوزان زندگی می‌کرد، خورشید و گرمای آن مایه رنج و عذاب و شب و مهتاب آن مؤید آرامش و آسایش تلقی می‌شد. بر این اساس روشن می‌شود که عناصر طبیعی و موقعیت‌های اقلیمی در شکل‌گیری اساطیر نقش و افری داشته‌اند.

درخصوص تأثیر طبیعت در شکل‌گیری اساطیر می‌توان به آیین‌ها و مناسک آغاز بهار اشاره کرد. در اکثر مناطق جغرافیایی با آب و هوای مشابه، آیین‌هایی با اشتراکات بسیار، به چشم می‌خورد.

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۴۱

شهرستان اسکو و روستای اسفنجان در منطقه‌ای نیمه‌کوهستانی، بر روی دامنه‌های شمال‌غربی ارتفاعات سه‌سهند، چشم‌انداز شرقی و جنوب‌شرقی شهرستان را به وجود آورده است. توده کوهستانی سه‌سهند به عنوان مهم‌ترین عارضه توپوگرافیک، مورفولوژی قسمت شرقی و جنوب‌شرقی شهرستان اسکو را تشکیل داده است که پس از سبلان مرتفع‌ترین کوهستان آذربایجان محسوب می‌شود.

در منطقه بادهای مختلفی از شرق، شمال شرق، غرب و جنوب غربی می‌وزد که با عنوان‌هایی نظیر: گجیل، سفید (آغا ئیل) و مد نامیده می‌شوند که هر کدام به طور معمول، خسارت‌هایی را به باغ‌ها و دام‌ها وارد می‌کنند.

کارکردهای برگزاری آیین قربانی

در تمامی جوامع، انواعی از مناسک و آیین‌ها برگزار می‌شود که بسیاری از آنها، جزء بنیادی و اساسی فرهنگ محسوب می‌شوند چراکه هنجارآفرینی و نقش‌آفرینی مهمی در حیات اجتماعی‌شان ایفا می‌کند. تمام مناسک و آیین‌ها ترکیبی از اعمال و باورها را دربرمی‌گیرند. تنوع، گستردگی، پویایی و تأثیر فرامکانی و فرازمانی، از جمله ویژگی‌های مراسم و مناسک در جوامع مختلف به شمار می‌رود. در این میان، بقا و ماندگاری هر عنصر در نظام فرهنگی، بسته به کارکردهایی است که در نظام اجتماعی دارد.

در برگزاری آیین قربانی روستای اسفنجان برخی از این کارکردها قابل مشاهده است. به نحوی که تمامی اهالی روستا از حدود یک هفته قبل از مراسم، برای برگزاری این آیین تلاش می‌کنند و هر کس به قدر توان خود در برپایی آن شریک می‌شود زیرا بر این باورند که در صورت پذیرفته شدن

قربانی در درگاه خداوند متعال، همگی از خیر و برکات آن بهره‌مند خواهند شد.

به هنگام اجرای آیین، تلاش می‌کنند که تمامی قواعد و اصول آن را رعایت کنند. در سایه این امر، مناسک، اصل قاعده‌مندی و روش‌مندی را به جمع یادآور می‌شود و نشان از آن دارد که هیچ بخشی از حیات نمی‌تواند بدون قاعده و اصول خاص باشد.

مهم‌ترین کارکرد برگزاری آیین قربانی در این روستا نوعی امنیت روانی است که با این کار در تک‌تک افراد و اهالی روستا ایجاد می‌شود. عمده‌ترین هدف از قربانی گاو نر در این روستا، مبارزه با بلاهای طبیعی و مصون ماندن از آفات آن است زیرا اهالی بر این باورند که با پذیرفته شدن قربانی یک سال دیگر از تمامی بلاهای مهلک در امان خواهند بود.

کارکرد دیگر برگزاری این آیین، رحجان منافع گروهی و جمعی بر منافع شخصی است. در سایه این مراسم، همکاری و تعاون در میان اهالی تقویت می‌شود زیرا هیچ کس از شرکت در مراسم منع نمی‌شود و در تقسیم گوشت قربانی نیز کسی بر دیگری ارجحیت ندارد. برگزاری این آیین و در نهایت، تناول غذای یکسان (کوفته) به عنوان شام شب، یکرنگی در میان اعضای جامعه را برجسته می‌سازد و می‌تواند در ایجاد و تقویت هم‌پیمانی میان اندام‌های جامعه موثر واقع شود.

جمع‌بندی

قربانی یکی از آیین‌های مشترک میان اقوام، ادیان و ملل مختلف است. انواع قربانی در یک دسته‌بندی، به دو گروه قربانی خونی و قربانی غیرخونی

بررسی مردم‌شناختی آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در اسفنجان ❖ ۱۴۳

فصلنامه
شماره ۳۶ / بهار ۱۳۹۳

قابل تقسیم‌بندی است. قربانی خونی مواردی مانند سربریدن احشام حلال گوشت و قربانی غیرخونی، پیشکش انواع خوردنی‌ها، نوشیدنی‌ها و ... را شامل می‌شد.

همان‌گونه که اشاره شد، برگزاری آیین‌های قربانی در طول تاریخ چه در میان اقوام و قبایل بدوی و چه در میان ادیان توحیدی به شیوه‌های مختلف رایج بوده است. اقوام بدوی سعی بر این داشته‌اند که با برگزاری آیین‌های قربانی، قوای نیرومند روحانی را مسخر و به نفع خود مجبور به کار کنند. آیین قربانی نیز مانند بسیاری از آیین‌ها و مناسک دیگر در طول تاریخ تحولات بسیاری را پشت سر گذاشته و در ادیان توحیدی، بویژه در مسیحیت و اسلام، معنای آن به طور اساسی متحول شده است. آیین قربانی سی‌وششمین روز بهار در روستای اسفنجان یکی از آیین‌های فصلی (بهاری) منطقه آذربایجان به شمار می‌رود که همه ساله در اولین پنجشنبه بعد از سی‌وششمین روز بهار در این روستا برگزار می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

الف) کتاب

۱. رضایی، عبدالعظیم (۱۳۷۴). اصل و نسب دین‌های ایرانیان باستان. تهران: نویسنده.
۲. فریزر، جیمز (۱۳۸۲). شاخه زرین. ترجمه کاظم فیروزمند. تهران: آگاه.

ب) مقاله

- لاجوردی، فاطمه؛ مینا بهاری (۱۳۸۹). «مفهوم قربانی در دیدگاه سه تن از متخصصان سده‌های ۱۹ و ۲۰ میلادی (هربرت اسپنسر، ادوارد تایلور، جیمز فریزر)». نیمسال‌نامه تخصصی پژوهشنامه ادیان. س ۴، ش ۷.

ج) گزارش پژوهشی

- دوستی، شهرزاد (۱۳۸۵). «عید قربان در فرهنگ مردم ایران». گزارش پژوهشی. تهران: مرکز تحقیقات صداوسیما جمهوری اسلامی ایران.
- * داده‌های مقاله نتیجه مطالعات میدانی نویسندگان است.